

Följebb a lajtorján

Kelemen Lajos: *Föltett igaz*

recenzens jobb, ha bevallja: sokáig küzdött ezzel a verseskötetel, veretes szövegeivel, vonzó világképével, mélységes intellektualitásával, absztrakcióival, a költő hitével, reményeivel és kétségeivel.

Kelemen Lajos új verseskönete, a *Föltett igaz* három évtized válogatott termése öt ciklusban, mintegy száz verssel. Rendkívül összetett ez a lírai világ: az archaikus hagyomány éppúgy jellemzi, mint a modernizmus, a profán éppúgy, mint a szakrális. Érzékeljük az eszszéirő keze nyomát is, s mindez nyilvánvalóan táplálni tudja a szerző intellektualitását. A hagyományos versbeszéd megújítói közé tartozik, látomásai egyediek és különösek. Sajátossága, hogy gyakran nyitva hagyja a vers értelmezését. Hagyomány az is, ahogy a természet elemeit versbe emeli, az állatokat éppúgy, mint a növényeket. Erre az összetettségre jó példa a *Hajnalodik*, ahol a profán és a szakrális világ együtt van jelen, és ahol szó esik a Megváltó születéstörténetéről úgy, hogy találkozik egymással a jászol és a menny. És: „...rídoggált / a pihés, éjszakai csöndben egy hang, / mint anno / a jászolbeli újszülött”. Finom lírai rajz, tömörítés, a kimondott szó tisztasága – ilyen dolgok juthatnak eszébe az olvasónak ilyenkor.

A kötet címre már a mottóul szolgáló vers is utal: „Mállik csak szét akár a föld / a föltett igaz // s te eszméleted terjengős szünetei / múltán mégis ehelyütt keresed / mondván // ímhol az élet” (*Domínium*). A „föltett igaz” akár „félített” is lehetne, és az élet „mállik”, ám végül is nincs más út az ember számára, hiába keres kibúvót, sunyi magyarázatot – sugallja költőnk. Intellektualitásával, rejtelmes versbeszédével, a kimondhatatlan kimondásával

CÉDRUS MŰVÉSZETI
ALAPÍTVÁNY – NAPKÚT
KIADÓ, 2010

Kelemen Lajos szinte teljes poétikai fegyverzetében jelenik meg ebben a kötetben. A biblikus ha-

gyományt is tovább élteni, és mindez töltekezik mai, ízig-vérig *korszerű* tartalmakkal. Néhol érintkezik a közéletiséggel is, de úgy, hogy sok minden rejtve marad (*Gengsztertanya*). Jelképei, metaforái különös jelentőségűek. Jó példa erre a *Rege*, ahol az elsődleges jelentés éppúgy érvényes, mint a többletjelentés. Az „étlen maradt vadak” még nem rágják egymást, de a „még nem” intő jel a jövőre nézve. Vezérli őket a nagy falás ábrándja, ugyanakkor megjelenik a követendő „éteri lény” alakja is. Titok és rejtelem lengi át a mű szövegét, a szavak szintjén nehezen megfogható ez a mélységes lírai világ.

A *Rege* párja az *Ősmese*, csak itt éppen a bölényt elejtő hordáról van szó. A *Nyúl* meg azt példázza, hogy egy hétköznapi helyzet hogyan emelhető föl akár az egyetemes körökig. A befejezés így szól: „marad helyén a nyúl csőd árnyáról / takarva, s fönt egy felhő vatta-kazla, / mit szokásos útján a Nap kigyújt”. Természetszeretetet is ez, de inkább minden egyes elem arra szolgál, hogy valami fontos üzenet szülessen meg. Erről legfőképpen a *Napsoda* című ciklus versei tanúskodnak.

A *Történet*-ciklus ugyanakkor a már említett biblikus hagyomány továbbvitelét erősíti, istenes versekkel, sajátos köntösben. Reménye, hogy Jákob lajtorjánán följebb jut az ember, egészen Urához. Másutt, ki nem mondottan bár, azt sugallja, hogy minden elem és létező a teremtett világ része. Imádság helyett párbeszédet kezd Istennel, miként ezt a *Játszma*-ban láthatjuk. Ez a párbeszéd közvetlen, szinte társalgási stílusban íródott. Természetes hangja, közvetlensége meghitt és alapos istenkapcsolatot sejtet: „az élén pörgő kockalétben

újabb dobásra, / játszmánkban / lehet-e még tétem – // köszönnék ennyi esélyt, / aztán úgysis / te következel”. Másutt azt érzékeljük, hogy a költő megéneklé a dolgok átváltozását, a mindig megújuló szándékot. Az idő múlása ugyanakkor bizonyos keserűséget szül benne, miként ezt az *Aki most benéz az ablakon* című versben látjuk. Az ilyesfajta lélekállapot mögött is ott van azonban a bizonyosság, a transzcendens lét háttere, a szakralitás elsőbbsége. Természetesen kötődik a szűkebb hazához, a pannon vidékhez, Somogyhoz, de nem ezek e vonások az igazán erőteljesek. A táj elemei fontosak, de ezek inkább a lírai kitérülőkész színterei.

Folyamatos a dialógus a Teremtővel, aki mindent meghatároz a létben. Az ehhez kapcsolódó értékek mentik meg a költőt a pusztító erőktől, a semmi szorításától. A *Mi, itt a kép szélén* című ciklus versei egyre inkább a megmaradás, az értékörzés fontosságát hirdetik. A címadó vers befejezése ezt erősíti: „így maradtunk fön, / egymásra boruló emlékművek előtt, / a névtelenség titkában – // noha valójában / nem is voltunk talán”. A költő értéket létrehozó tevékenységének megörökítésével találkozunk itt. A kegyelmi állapot folyamatos jelenlétében bízik az ilyen költő, noha tudja, hogy ez az állapot csak drámai küzdelemben vívható ki és valósítható meg. Ugyanakkor teremtese révén a legtriviálisabb tárgy és jelenység is magasan szárnyaló minőséggé nővi ki magát. Egy emlékezetes művében, a *Telefonfülkében* a címben megjelölt tárgy magánya ad alkalmat a mélységes emberi tartalmak kifejezé-

sére. A „fülkévé szűkült érzélem”, a „túlso árvaság”, a „késő esély” gyötrelmei, az „egy jobb érzés” reménysége is benne van ugyanakkor ebben a lírai világban.

Jó érzékkel örökít meg olyan jelenségeket, amelyek mellett elmegy a hétköznapi ember (*Elhagyott gyárudvar*). Ez is ürigy arra, hogy a legjobb értelemben vett általánosítás megtörténjen. Másutt arra figyelhetünk föl, hogy az eredendő bűn óta oly sok változáson, válságon, újabb bűnbeeséseken és diadalokon ájtutott ember(iség) példázatait írja tovább Kelemen Lajos. Az édeni vágy és a békesség óhajtása végül is az egyik legmeghatározóbb eleme. Közben a legbensőbb titkokat kutatja. A lét és a lélek titkait. A „finom zene” és a „csupa robaj” közötti ívet idézi meg, miközben a hazavezető útról szól. Ez lehet akár a *végso haza* utáni vágyakozás tárgya is.

A kötet szép lezárását biztosítja a *Szólóhegy* című vers. A nevesített, konkretizált hazakép elégikus hangon tárul elénk. A kézzel fogható valóság, az előbb már jelzett hazatalálás műve ez. Az őszi táj, a „szüntelen idővel” való számvetés áll középpontjában. Ősi a téma, de új köntösben jelenik meg. Meditatív költészetének egyik csúcára ért vele a költő, aki folyamatosan az ember léthelyzetét boncolja. Ahogy a legvégén írja: „...hintál fölöttem, mint inga, / ág-végen a dió, hol jó, hol rossz / a szüntelen idő, jár tovább, érzem, / ahogy érzi s nyugtázza a mező”.

BAKONYI ISTVÁN

BAKONYI ISTVÁN (1952) Székesfehérváron él. Volt az *Argus* című folyóirat főszerkesztő-helyettese, illetve a Vörösmarty Társaság elnöke. Utóbbi kötete: *Szavakban szülföldünk, otthonunk* (2010).